SOCIOLOGIA DEZASTRELOR (IERI, AZI, MÂINE)

Cu acest număr dedicat sociologiei dezastrelor deschidem o serie de studii încadrabile în curentul „noii sociologii", care „şi-a luat denumirea de la transformările sociale masive de rază planetară. Globalizarea, IT-urile, tehno-industrializarea războiului, terorismul, privatizarea resurselor publice, predominarea valorilor consumeriste" (Wilkinson, 2010), agravarea impactului social al dezastrelor naturale şi antropice, „toate acestea implică o schimbare majoră a modului în care oamenii îşi trăiesc viaţa personală şi socială" (Wilkinson, 2010).

Creşterea „densităţii dinamice" (Durkheim) sau morale a societăţilor moderne a preschimbat înţelesul hazardelor naturale. În era veche, a societăţilor tradiţionale care vieţuiau în comunităţi mici, alveolare, situate la mari distanţe, hazardele aveau de regulă un impact social scăzut, astfel că succesiunea lor se derula oarecum firesc şi lumea n-avea conştiinţa terifiată a catastroficului de sursă naturală (chiar socială).

În era modernă, creşterea densităţii dinamice asociată cu o slăbire, spre dispariţie, a „culturii catastrofelor" (J. Perriault) a preschimbat înţelesul şi raza de distrugere a hazardelor de orice tip. Astăzi inundaţiile, epidemiile, seceta, zoonozele, seismele, accidentele industriale şi cele de pe rute de circulaţie, radiaţiile etc. au un impact care atinge praguri devastatoare, chiar dacă proporţia relativă a impactului pare a fi cam aceeaşi (nedepăşind 15% în raport cu totalul celor aflaţi într-o zonă de risc). În aceste condiţii, studiul sistematic al impactului social şi psihologic al dezastrelor, complementar evaluării impactului lor fizic, tehno-economic, devine o chestiune imperativă a strategiei de securitate a statului modern. Desigur că, proporţional cu amplificarea studiilor dedicate fenomenului catastrofic, s-au ivit chestiuni noi, legate de metodologia şi modelele teoretice cerute de studierea unui asemenea fenomen. Ce cale urmăm, ce metode folosim, ce modele teoretice încuviinţăm pentru a ne asigura că estimarea impactului unui scenariu de risc este validă? Acestea sunt întrebările la care ne propunem să răspundem în acest număr al revistei prin care inaugurăm în România şi seria „noii sociologii", dedicate, cum spuneam, relaţiei dintre procesele care „mătură" planeta şi *viaţa de fiecare zi* a oamenilor. O atare relaţie defineşte componenta epistemologică a „noii sociologii", aşa cum este înţeleasă aceasta în cadrul noului curent în Marea Britanie şi, prin extensie, în America şi în Franţa.

„Revista română de sociologie", serie nouă, anul XXVIII, nr. 5–6, p. 337–338, Bucureşti, 2017

Creative Commons License
Attribution-NoDerivs CC BY-ND

Una dintre chestiunile pivot examinate într-o parte a studiilor din acest număr se referă la căile valide de estimare a impactului social al unui scenariu de risc. Sunt suficiente evaluările experților sau trebuie să includem în „clasa" epistemologică a evaluatorilor şi populația? Este necesar, altfel spus, ca scenariile de risc elaborate de experți să fie completate de ancheta sociologică de teren asupra memoriei sociale a riscurilor şi de studii de caz? Studiul dedicat sociologiei infrahazardelor este focalizat asupra acestor întrebări şi propune o cale de răspuns şi deci un model metodologic şi o schiță teoretică asupra studierii unor fenomene şi procese pe cale de a se produce. Modelul de analiză urmat în asemenea situații presupune combinarea metodei scenariilor cu ancheta sociologică de teren şi cu studiul de caz, mijlocind, astfel, o evaluare a impactului social şi psihologic al scenariilor de risc. Demersul acesta este posibil întrucât riscurile sunt constitutive ecosistemelor habitaționale de rază variabilă, astfel că se pot face evaluări pornind de la efecte posibile spre cauze foarte probabile. Şi aceasta, pentru că atât efectele, cât şi cauza lor sunt potențial prezente în dinamismele latente ale ecosistemelor habitaționale, încât orice comunitate omenească are deja o conştiință a riscurilor şi o „cultură a catastrofelor", dublate de un „stoc de cunoştințe" datorate ştiinței dezastrelor cu ramificațiile ei disciplinare şi interdisciplinare. Acestea toate compun substratul metodologic al evaluării anticipate a impactului social şi psihologic al unor scenarii de risc.

În viziunea lui Maximiliano E. Korstanje (*Journal of Disaster Risk Studies*, Vol. 2, No. 2, 2009), „umanitatea îşi periclitează securitatea epuizând resursele naturale neregenerabile şi provocând poluarea stratului de ozon. Societățile industrializate sunt frecvent implicate în riscuri minore, multe dintre ele fiind ignorate ori trecute cu vederea. Acumularea graduală a unor asemenea amenințări nepercepute este asociată cu alte riscuri majore care periclitează viața socială" (*ibidem*). Nesiguranța, impredictibilitatea, amenințarea bolii, a sărăciei etc. sunt sentimente incubate care pavează drumul pentru emergența a ceea ce tot Beck (Jamba, 2009, Beck, 1992: 46) denumeşte „societatea fricii" (*society of fear*). Transformările acestea amenință „suveranitatea cognitivă a cetățenilor" şi provoacă dislocări şi „înlocuiri ale unor concepte, precum egalitate, bogăție şi democrație, cu altele, precum, îngrijorări, conflicte şi frici…" (Jamba, 2009). Într-un atare context se poate proceda, urmând aceeaşi cale, la evaluări ale impactului psihologic al scenariilor de risc. Trei dintre studii, datorate Adelei Şerban, Ozanei Cucu Oancea şi lui Lucian Dumitrescu, se referă la evaluarea temerilor, a traumelor şi a unor perturbări sociale induse de hazarde naturale la scara României. Societatea este purtătoarea unor puteri, dar şi a unor vulnerabilități specifice, încât o sociologie a dezastrelor trebuie să analizeze şi vulnerabilități sociale intrinseci adăugate celor specifice, adică celor induse de hazardele propriu-zise. Studiile semnate de Veronica Dumitraşcu şi de Mădălina Mândiță sunt dedicate acestor teme. În fine, cu studiul dedicat evaluării impactului social al unui scenariu de risc seismic pe timp de noapte în Bucureşti se deschide tematica unui număr viitor al revistei noastre dedicat evaluării „predispoziționale" (Wilkinson, 2010, p. 64) şi de „psihometrie" (Wilkinson, 2010, VII) a dezastrelor naturale.

Ilie Bădescu